Majadly, Haifa, - Yılmaz, İbrahim, "Filistin Edebiyatında Kimlik Sorunu",
İLTED, Erzurum 2016/2, sayı: 46, ss. 145-157

Filistin Edebiyatında Kimlik Sorunu

Haifa MAJADLY*
İbrahim YILMAZ**

ÖZ

Filistin'de kadın olmak, dahası kadın bir yazar olmak oldukça zordur. 1948 işgalinden beri bu topraklarda yaşayan kadın-erkek bütün Filistinliler kimlik sorunu yaşamaktadır. Bu sorun, 2001 sonrası Filistinlileri için daha büyük bir önem arzetmektedir. Çünkü Filistin edebiyatı daha ziyade bu dönem sonrası gelişmiş ve konuları itibariyle önemli bir değişime uğramıştır. Bu süreçte modernite Filistin toplumunu kuşatmış, kadınların toplumun her aşamasında var olması gibi, sosyal hayatlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Kadın ve erkek her Filistinli, isyanın ötesinde, İsrail devleti içerisinde ayakta kalabilmek, varlıklarını devam ettirebilmek için çareler aramaya yönelmişlerdir. Bu sevindirici bir gelişme olarak görülmektedir. Zira yaşanmakta olan sosyal gerçeklik kabullenilmiştir. Bu dönemin özelliklerinden biri de kadın yazarların ortaya çıkması, toplumsal sorunlarla ilgili eser kaleme almalarıdır. Biz bu makalede Filistin toplumu içerisinde yaşanmakta olan kadın imajı ve onlara ait kimlik sorununu üzerinde duracağız. Söz konusu toplumdaki sosyo-kültürel ve siyasi değişimleri onların yazılarına bağlı olarak ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: *Filistin Kimliği, Filistin Edebiyatı, Kimlik Sorunu, Kadın Yazarlar, Recâ Bekriyye, İmreetu'r-Risâle.*

ABSTRACT

The Problem of İdentity in Palestinian Literature

lt is very diffucult being a woman in Palestin. It is more diffucult to be women writer. As you know the women and men that are living in the territories occupied in 1948 have problem of identity. This identity problem has been largely discussed in the scientific and literary writings after 2001. It is very important for Palestinians after 2001 because developments and changes in the Palestinian literature has been found after this period. Modernity has besieged the Palestinian society in all its aspects. More precisely, the Palestinians started to think during this period and beyond rebellion began producing remedies for them. This is actually a welcome development. During this period, women writers began to emerge, as in other societies. Here we stand on the proplem identity reflecting their works in this article. Their works of many political and socio-cultural transformation will consider how to perform.

Keywords: *The Palestinian Identity, The Palestinian Literature, The Problem Of Identity, The Women Writers, Racâ' Bakriyya, İmraatu'r-Risâla.*

* Dr., Lecturer at Al-Qasemi Academy & David Yellin Academy, Active in the field of literacy and the promotion of language *haifamag@gmail.com*

** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi. ibrahimyilmaz1968@windowslive.com

Giriş

1948 yılında meydana gelen Arapların Nekbe (1948 نكبة) yani "Büyük Felaket" diye nitelendirdikleri; Filistin topraklarının büyük bir kısmının işgali ve ardından İsrail Devleti'nin kuruluşu ve aynı sene Haziran hezimetine götüren ardısıra gelen olaylar, Filistin Arap edebiyatında siyasî ve ulusal yazıların fitilini ateşleyen bir kıvılcım olmuştur. Bu olgu, milli kimlik, toprağa bağlılık, işgal edilmiş topraklardaki Filistinlilerin maruz kaldığı sürekli parçalanma ve köklerinden uzak kalan insanların yaşadığı acılara temas eden edebi yazılarda iyice ortaya çıkmıştır.

Çağdaş Arap edebiyatında da ele alınan Filistin teması, İsrail işgalinin gölgesinde yaşayan ve bu işgalin acısını tadarak yoğrulan Filistin edebiyatında daha güçlü bir şekilde kendini hissettirmiştir. Bu hal, 1948 işgali sonrası İsrail devletinin sınırları içerisinde kalan topraklarda ortaya çıkan Arap Filistin edebiyatına (yerel edebiyata) birbirine zıt olaylardan kaynaklanan ayrı bir özellik kazandırmıştır. Çünkü kargaşa ortamı; Filistinlı kadınlarını, onları ötekileştiren, kadın olduğundan dolayı kenara iten ve haklarının birçoğu elinden alınmış, erkek egemen bir toplumda yaşamak zorunda bırakan etkenlerin yanısıra; birçok farklı siyasal, kültürel ve sosyal etkenler altında yaşamak zorunda bırakmıştır. Filistinli kadınların kimliklerinin ardında yatan başka bir problem daha vardır. İsrail içindeki Filistinli kadınlar, mavi renkli İsrail kimlikleri olmasına rağmen Filistin asıllı kadınlardır. Her ne kadar İsrail kanunlarına göre İsrail vatandaşı olarak kabul edilseler de, kendilerine bu kimliği veren aynı toplum tarafından dışlanmakta, zaman zaman birer hain ve terörist olarak görülmektedirler. Aynı zamanda, İsrail mühürlü kimliği taşıdıkları müddetçe Arap dünyası tarafından çeşitli ithamlara maruz kalmaktadırlar. İşte bundan dolayı onlar, birbirinden farklı üç ayrı toplumda yaşamak zorundadırlar; İsrail devletinin sınırları içerisinde bulunan yerel Filistin toplumu, mecburen kimliğini taşıdığı İsrail toplumu ve gerek vicdani gerekse milli olarak bağlı olduğu Daffetu'l-Ğarbiyye (Batı Yakası), Kıtâu Gazze (Gazze Şeridi) ve Doğu Kudüs'de bulunan Filistin toplumudur. Bütün bu gerçekler onların kişiliklerini derinden etkilemiş ve onlara ait bir imaj sorununu ortaya çıkarmıştır.

Biz bu çalışma ile 1948 yılında işgal edilen Filistin bölgesinde kaleme alınan yazılarda kadın imajını, kimlik sorununu; 2001 yılından sonra çıkan edebi yazılar bağlamında inceleyecek; psikolojik, sosyolojik olarak ortaya koymaya çalışacağız. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz üzere 2001 sonrası dönemda, edebiyatta birçok ana temalara bağlı değişim ve gelişmeler yaşanmıştır. Aynı zamanda bu süreç, mo-

dernitenin izlerinin daha açık ve cesur bir şekilde görüldüğü; siyasal ve sosyo-kültürel birçok değişim ve dönüşüme şahit olunduğu bir zaman dilimidir.[1]

I. 1948 Filistinlileri: Filistinli İmajı ve Kimlik Sorunu

İsrail'de 1948 yılında belirlenen Hattu'l-Hudn denilen "Ateşkes Hattı" yani "Yeşil Hatt" sınırları içerisinde yaşayan ve İsrail vatandaşlığına sahip olan Filistinliler, resmi kimlikleri ve kimliklerinin içerikleri ile ilgili bir bocalama ve kaos ile karşı karşıya kalmışlar ve bu sorunu günümüzde de yaşamaktadırlar. Onların durumlarını dile getiren birçok kavram mevut olup; bunlar içerisinde en öne çıkanları şunlardır: "48 Arapları", "48 Filistinlileri", "İsrail Arapları", "İçerdeki Araplar", "Yeşil Hatt İçerisindeki Araplar", "İçerdeki Filistinliler", "Ortadaki Araplar", "Arap Azınlıklar", "Azınlıklar", "İsrail'deki Filistinli Arap Topluluklar" ve "İsrail'deki Filistinli Araplar". Ne yazık ki, günümüzde bu kavramlar taşımış oldukları mefhumlar ile birlikte, bir kısmı İsrail basını tarafından da Arapların asimile edilmesi, onların milli ve ulusal bağlarının koparılması amacı ile kullanılmaktadır.[2]

Filistin yerel edebiyatı, genelde 1948 Filistinlilerinin yaşadığı sorunları gündeme getirmiştir. Bu sorunların başında da iki kutuplu karmaşık- kimlik sorunu ve bundan kaynaklanan Filistinli imajı gelmektedir. Bu iki kutuptan biri yasal olarak bağlı oldukları İsrail kimliği, diğeri ise köken ve millet bağları olan Filistin kimliğidir. Onların bu iki farklı kimlik arasında bocaladıklarını görmekteyiz. Filistin yerel edebiyatı, bu karışıklıktan doğan çifte standarda da dikkat çekmektedir. Buna göre, onların yazıları bir açıdan Yahudi bir devlet içerisinde kaleme alındığı için Arapların tehlike olarak gördüğü ve reddettiği Filistin kaynaklı bir dil, diğer açıdan ulusal kökleri sebebi ile İsrail toplumu tarafından reddedilmiş İsrail'deki başka bir dildir. Bir diğer açıdan ise Arap dünyası tarafından Yahudi adına kaleme alınmış ikili bir kimliğe sahip bir başka dildir.

Filistinli kadın yazar Recâ Bekriyye, İsrail içerisindeki Filistin gerçeğini dile getirmeye çalıştığı "*İmreetu'-Risâle*" isimli romanında, her türlü baskı ve ayrımcılığa rağmen işgalci bir devlette bir Filistinli olarak yaşamak zorunda kalan "Neşve" isimli karakterin hikâyesi üzerinden bu soruna temas etmektedir. Bekriyye, o ka-

---

1 Filistin Yerel Edebiyatının gelişimi için bkz. Mahmûd Ganaîm, *el-Medâru's-Sa'b: Rihletu'l-Kisseti'l-Filistînîyye fî İsrâîl,* Hayfa Üniversitesi, Karmel Yayın Serisi 6, 1995; Mahmûd Abbasî, *Tatavvuru'r-Rivaye ve'l-Kissati'l-Kasîre fi'l-Edebi'l-Arabî fi İsrâîl* (Hayfa: Mektebetü Kulli Şey, 1998); Ibrahim Taha, *The Palestinian Novel: A communication Stu*dy London: Routlefge Curson, 2002; Nebîh el-Kâsım, *el-Hareketu'ş-Şi'rîyyetu'l-Filistînîyye fî Bilâdinâ* KafraKara: Dâru'l-Hudâ: 2003; Habîb Bûles, *Er-Rihletu'r-Râbia, Dirâsât ve Nakd,* Nâsıra: Dâru'n-Nahda, 2010.

2 Ulusal siyasi terminolojinin çeşitliliği problemi ve bunun çağrışımları hakkında bkz. Ömer Atîk, "*Te'sîru'l-Mustalahi'l-İ'lamîyyi'l-İsrâîlî ale'l-Huvîyyeti's-Sakafîyyeti'l-Filistînîyye" Fî Kadâye'l-Mustalahin'Nakdî ve'l-Belagî ve'l-Âruzi ve'l-İ'lamî,* Amman: Dâru Cerîr, 2014, s.157-187.

rakterin dilinden şunları söylemektedir: *Kadın olsun erkek olsun Filistinlilerin bu devlet içerisinde birer kalbi olan, ağlayan, gülen, hisleri olan, üzülen ve sevinen bir insan gibi görülüp görülmediklerini tam olarak bielmiyorum. Beyaz bayrağı kaldırdığımızdan beri bize sunulan "vatandaşlık" tanımı içesine girdiğimi bir an bile hissetmedim. Bunu sen de hissetmemişsindir. Bana verdikleri mavi kimlik kartını; kapılarda sadece beni ırk, din ve etnik köken kriterlerine göre tanımladıkları terör hücrelerinden birine göre tasnif etmek, verileri kaydetmek ve değerlendirmek için okuyorlar.* [3]

Ülkedeki bu zorba siyasi düzen, romanın kahramanına şu sözleri de söylettirmektedir: *Birgün, arama noktalarından kontrolsüz geçip, onların yüzlerine özellikle de utanmadan sıkılmadan* "الموت للعرب" *Araplara Ölüm" diye bağıran kalabalık göstericilerin yüzlerine karşı zehirli tükürüğü atmak için bir sinek olmayı diledim.*[4]

Roman, birbiri ile çatışan kimlikleri ve kendini Yahudi olarak tanımlayan bir devlette yaşamak zorunda bırakılan bir Filistinli olarak yazarın barındırdığı karmaşık kimliği ve bundan doğan çoklu şahsiyet sorununu ortaya koymaktadır. Yahudi bir devlette yaşaması sebebi ile Arapların tehlike olarak gördüğü ve reddettiği bir Filistinli, diğer açıdan ulusal kökleri sebebi ile İsrail toplumunda reddedilmiş bir İsrailli, Arap dünyası tarafından Yahudi bir ajan gibi görülen ikili bir kimliğe sahip bir Filistinli. Bu roman 1948'deki yeşil alanda yaşayan Filistinler üzerinde uygulanan siyasi zulmü açık bir şekilde ortaya koymaktadır.[5]

---

3 Recâ Bekriyye, *İmre'etu'r-Risâle*, Beyrut: Dâru'l-Âdâb, 2007, s.94.

4 Bekriyye, *İmr'eetu'r-Risâle,* s.96.

5 Bu konuda, yazarla gerçekleştirilen bir röportajda yaptığı açıklamalar dikkate şayandır: Çünkü o, kadın aleyhinde oluşan ayrımcılığın sadece ataerkil bir toplum tarafından meydana getirilmediğini, toprakları işgal edilmiş ve 1948 yılında yenilgiye uğrayan Filistinli olması gibi kimliksel arka plana dayalı bir ayrımcılığın da buna eklendiğini vurgulamakta ve şöyle demektedir: Bu karmaşık durumla ilgili çift kimlik sorunu, beni sorgulamaya itiyor ve anlaşılmazlığın kaynağı haline getiriyor. Araplar beni ajan ve Yahudi olarak kabul ederken; İsraillıler ise bazen pis bir Arap, bazen de bir mağaza kapısında herhangi bir intihar saldırısında bulunabilecek tehlikeli bir Filistinli olarak görmektedirler. Onlar, benim ne kadar korkak ve yaşamaya onlardan daha düşkün biri olduğumu, yaşamayı onlardan iki kat daha fazla sevdiğimi ve İsrail'i kendi devletim olarak görmediğim için İsrail Savunma Kuvvetleri'ne (IDF) gönüllü olarak katılmayacağımı bilmemektedirler. Ben, ne olduğu hakkında görüş birliğine varılamamış, kendisinden şüphe edilen bir kadınım. Muhtemelen bu durumun karışıklığı ve bende bıraktığı yaralar, gelecekte günyüzüne çıkacaktır. İşte ben! Kapalı bir âlemin bileşenleri arasında belirgin olmayan biriyim. Bu da beni, kendi tarihimi yeniden incelmem için yeni bir araştırmaya ve sorgulamaya sevk etmektedir. Bkz. Dorit Gottesfeld: Recâ Bekrîyye: *el-Mer'etu Te'îşu'l-Kiste'l-Ekbere min Hayâtiha Meşru'a Mu'ânâtin,* el-Cebhe web sitesi. http://aljabha.org/?i=33879. Ayrıca Bekriyye, *İmre'etu'r-Risâle* adlı romanı Körfez ülkeleri tarafından sansüre uğrayıp Kuveyt'e girmesi yasaklanınca, şu yorumu yapmıştır: Romanımın bütün Arap ülkelerine ulaştırılmasını çok arzu etmeme rağmen Kuveyt ve bazı Körfez ülkelerine girmesinin yasaklanması kararı, benim için sürpriz olmadı; Ancak kitabımı sansüre tabi tutanların yasaklama nedenini toplumsal-ahlaki değil de siyasi kaygılara dayandırmış olmaları gerçekten beni endişelendirmiştir. *İmre'etu'r-Risâle*'deki siyasi düşünce birinci derecede beni ilgilendirmektedir. Romanım aracılığıyla Arap ve Batı dünyasına, özellikle Kuveyt ve diğer Körfez ülkelerine Yahudi devletinde yaşayan Filistinli bir kadın olarak şimdiye dek anlayamadıkları karmaşık kimliğimi anlatmak istemiştim. Bu duruma maruz kalan insanlar, Arap ve Batı dünyasının unuttuğu Filistin kentlerinin kalbinden ortaya çıkmaktadır. Roman, 1948 kuşağının bireyleri olarak maruz kaldığımız siyasi baskı problemlerinin canlı formlarını sunmaktadır. Bkz. Ziyâd Hudâş, İmre'etu'r-Risâle Rivâye Filistîniyye, Dunyâ' el-Vatan web sitesi.
http://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2006/11/19/63688.html (19.11.2006).

Roman kimlik sorununu, son derece bilinçli bir kadın olan Neşve karakteri üzerinden ele alıyor. Neşve, işgal nedeni ile yaşadığı her türlü sıkıntı ve zulme karşı durmuş; kaçmayı hiç düşünmemiş, dahası Filistinli aslına ve öz varlığına sıkı sıkıya bağlılık göstermiştir. Bu romanda, modern Arap romanlarında sıkça işlendiği üzere, girdiği kimlik arayışı sonucunda karşı karşıya kaldığı sorunlar, psikolojik, sosyal ve siyasal baskılar sebebi ile kendi gerçeğinden kaçan karakterlerin aksine, içinde bulunduğu gerçeklikten kaçmamakta ısrar eden bir kadın karakteri ile karşılaşmaktayız.[6-7]

Recâ Bekriyye, romandaki mekânı aktif, canlı ve güncel hüviyete sahip bir unsur olarak ele almış, bu sayede kapalı noktaları ve farklı boyutları açığa çıkarmış, böylece eserini basit bazı karakterlerden ve olaylardan oluşan bir hikâye olmaktan daha öteye taşımıştır. Bekriyye, bu romanı ile bir Filistin tasviri ortaya koymakta ve hikâyenin mekânlarla olan bağlantılarını tasvir etmek için okuyucuyu birçok yere taşımaktadır. Hayfa ve denizini Yafa'yı, Akka'yı ve surlarının taşlarını daha sonra kaldırımları; bahçeleri, kahvehaneleri, düğünleri, mağazaları, evlerin avlularını, postahaneleri, biber ve nohut satıcılarını ve işgalcilerin yerleştirmiş oldukları bariyerleri anlatıyor. Böylece o, okuyucunun zihnine iyice yerleşmesi için Filistin'in şehirlerini ve mahallelerini birbirlerine bağlı kesitler halinde sunmaktadır.

Romandaki şahısların psikolojilerini ortaya koymak, duygularını ve kimliklerini ifade etmek ve bu sayede işgal trajedisini okurlara yansıtmak amacı ile mekanları bu şekilde aktarmaktadır. Ancak bu mekânlar, günümüzde eski çehresini kaybetmiş, Arapların yerel ve ulusal olarak bitkin düşmüş olması sebebiyle eski canlılığını kaybetmiş bir durumdadır:

Ne Filistin eski Filistin olarak kalmış, ne de Yafa (يافا) ve Akka (عكا) son harflerinde bulunan elif gibi dimdik durabilmiştir. Bilakis onlar (يافو) ve (عكو) şeklinde vav harfi gibi boynu bükük düşmana teslim olmuş bir şekle dönüşmüşlerdir. İşin garip yanı şairler, bu gerçeği bitmek bilmeyen ağıtlarında görmemezlikten gelmektedirler.

Romanın kahramanı da bu şairler gibi bazen bu gerçeği görmemezlikten gelmekte, bazen de devrimci bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ilerleyen günlede etrafında pembe yalanlarla davadan, özgürlükten milli duygulardan yoksun yüzlerden başka bir şey görememiştir. [8]

---

6 Semîh Mes'ûd, *İmre'etu'r-Risâle li'r-Revaîyyeti'l-Filistînîyye Recâ Bekrîyye: Lemesât alâ Evtâri'l-Vatan,* el-Cebhe web sitesi. Bkz. http://aljabha.org/index.asp?i=30373, 16.11.2007.

8 Bekriyye, *İmr'eetu'r-Risâle,* s.308.

Semîh Muhsin, yazarın mekânlar üzerinde bu kadar yoğunlaşmasını, onun yok edilmeye ve asli kimliğinden uzaklaştırılmaya çalışılan mekânların kimliğini tespit etmeye verdiği öneme bağlamakta ve bunu onun romanlarının ayrılmaz bir parçası olduğunu dile getirmektedir. Bundan dolayı romanda Akka isminin yer alması rastgele bir şey olmayıp olayın akışı ile bağlantılıdır.

Roman karakterlerinden Gassan Akka'dan, Neşve Hayfa'dan ve Vâil ise Filistinlilerin çoğunluğunun yaşamakta olduğu Ramallah şehrindendir. Romanda Neşve Londra'dan Yafa'ya dönüyor. Yafa, çehresi değiştirilmeye çalışılan Filistin şehirlerinin başında gelmektedir. Yazar, bu mekânların kimliklerini tam olarak ortaya koyabilmek için onları eski isimleri, karekteristikleri ve Filistin tarihindeki konumları ile birlikte anlatmaktadır. O, bu şehirlerden her birini anlatırken, şehirlerin çehrelerinin değiştirilmesine ve köklerinden uzaklaştırılmasına bir tepki olarak caddelerin ve mahallelerin Arapça isimlerini kullanmaya özen göstermektedir. Adeta bununla İsrail içerisindeki Filistin varlığının gelip geçici bir şey olmadığını, bilakis kalıcı ve asli bir unsur olduğunu, bunun dışındaki herşeyin ise gelip geçici olduğunu vurgulamak istemektedir.[9]

Maysun Asadî, *Müselles Tûti'l-Ard* (مثلّث توت الأرض) isimli modern romanında bu kimlik çatışmasını ve İsrail'in Araplara karşı sürekli olarak uyguladığı; onları Yahudileştirme (تهويد العرب) politikasını ele almıştır.

Roman kahramanı Recâ'nın dilinden şunları söylemektedir; *Biz okuldan sonra mahallemizde komşularımızın çocukları ile kız-erkek karışık olarak oynardık. Yahudiler, bağımsızlık günü kutlamaları için koro ile birlikte İstiklal marşını söylemek amacıyla bizden siyah ve beyaz elbiseler giymemizi isterlerdi. Biz bundan hiçbir şey anlayamazdık. Bizi el-Celil, Golan ve hatta Tel Abîb'e götürürlerdi. Onların amaçları milli kimliğimizi yok edip, bizleri Siyonist İsraillilere dönüştürmekti.*[10]

Bu değerlendirme, Filistinlilerin gözünde "Felaket günü", İsraillilerin gözünde ise "Bağımsızlık bayramı" olarak isimlendirilen birgün ile ilgili sosyal çatışmayı gözler önüne sermektedir. Zira İsrail, bağımsızlık kavramını (yani İsrail'in kuruluş gününü İsrail vatandaşı olan Filistinlilere benimsetmek amacıyla çeşitli kamu kuruluşları aracılığı ile onlara baskı yapmaktadır. Romanda, yazarın Filistinlilerin milli kimliklerini korumak ve çocuklarına vatan sevgisini aşılamak için üstlendikleri büyük role çok önem verdiği görülmektedir. Zira Filistinliler, İsrail'in yürüttüğü İsraillileştirme ve Yahudileştirme politikalarına karşı tarafsız veya onaylayıcı bir

9 Bkz. Samîh Muhsin, *İmre'etu'r-Risâle li'r-Rivâiyye vet'-Teşkîlîyyetu'l-Filistînîyye* Recâ, Bekrîyye: *Musteveyat Muteaddide fi Kirâeti'n-Nassi",* el-Musakkaf web sitesi, http://almothaqaf.com/index.php/readings/87322.html

10 Maysun Asadî, *Musellesu Tûti'l-Arz,* Kafrakara: Dâru'l-Hudâ, 2014, 65.

tutum içinde olmamışlar ve bunu özellikle resmi partiler aracılığı ile önemli roller üstlenerek dile getirmişlerdir.

Ayrıca Recâ Bekriyye, romandaki "Reca" karakteri üzerinden şunları da dile getirmektedir: Ancak bütün bunlara rağmen Filistin kökenli komünist partilerdeki yöneticilerin söylemleri, gazete ve dergilerdeki değerlendirmeleri insanların doğru Arapçayı kullanmaları, dillerini ve vatanlarını sevmeleri ve bununla gurur duymaları için ellerinden geleni yapmışlardır. [11]

İsrail vatandaşı olan Filistinlilerin yaşadığı bu sosyal iç çatışma durumunu roman yazarı önemli roman yazarlarından olan Râviyâ Burbâra da, *Meşîetu Cesed* kitabında "al-Mahattatu'l-Âhîre… Şâri'u'l-Enbiyâ (Son Durak… Peygamberler Caddesi") isimli hikâyede ele almaktadır. Bu hikâye, İsrail vatandaşı olan ve her geçen gün milli kimliklerinden birşeyler kaybeden Orta Filistinlileri temsil eden iki genç arasındaki diyaloğu ve yanyana yaşayan Arap – İbranî kültür çatışmasını ele almaktadır. Örneğin romanda şöyle bir sahneye şahit oluyoruz: *Maa'mun, kar beyaz çehreli bir şoföre doğru yaklaşıyor ve ona İbranice olarak otobüs durağının yerini soruyor. Şoför de Arapça cevap veriyor.*[12]

Bu hikâyede yer alan sahnelerden bir diğer olay ise şöyle gerçekleşmektedir: *Sami'nin yakınında oturan kız, Sami'nin kendisine işaret ettiğini zannederek rahatsız olur ve anlaşılamayan bazı kelimeler mırıldanır. Bunun üzerine Sami, ona Arapça olarak Sana birşey söylemedim. diye seslenir. Kız da Sami'ye kimsenin anlamadığı Rusça bazı kelimeler ile bağırır, Bu sözlerden, Sami'nin insanların işaretlerinden anlayamayacak kadar aptal birisi olduğu anlaşılır.*[13]

Yazar Suher Abu Uaksa Davud, *Madînatu'r-Rasâs* (Kurşun Şehri) isimli romanında 1948 Arapları ile Daffetu'l-Ğarbiyye ve ve Gazze'de oturan Filistinliler arasındaki büyük farkı ortaya koymaktadır: İçerdeki Araplar, Daffetu'l-Ğarbiyye'deki Filistinliler tarafından çeşitli ithamlarla karşılaşmaktadırlar.

Suher Abu Uaksa Davud, bu durumu İsrail vatandaşı olan Filistinli Seyra ile gerçek Filistinli biri arasında cereyan eden mücadelede; Filistinlinin onu ve diğer içerdeki İsrail vatandaşı olan Filistinlileri, onların ellerinden işlerini almakla itham ettiği suçlamalarda ortaya koymaktadır:

Bizim kurumlarımızda ne işiniz var? Biz zorla bir iş buluyoruz ve siz gelip, bu az olan işleri elimizden alıyorsunuz. Git ve kendi devletinde çalış!. Bu Filistinli, onu bir Yahudi kabul ederek Seyra ile konuşuyor. Seyra ise onun sözlerine aldırış

11 Maysun Asadî, *Musellesu 11 Tûti'l-Arz*, 65.
12 Rawyah Burbâra: *Min meşîeti Cesedin,* Kafrakara: Dâru'l-Hudâ, 2008, 9.
13 Rawyah Burbâra, *Min meşîeti Cesedin,* 10.

etmeden ciddi bir şekilde şöyle cevap veriyor; *Bana, İsrail senin devletindir deme!* ve ilave ediyor: *"Biz" derken kimi kastediyorsun? Milliyetçilik sizin tekelinizde mi?*[14] Sanki de yazar, romanda geçen bu diyalog ile Filistin'i kuşatan bölünme ve parçalanma sorununa ve bu sorunun tehlike boyutuna dikkat çekmektedir.

Şair Menel Badarane, *Katru'n-Nedâ* (Çiğ Damlası) isimli şiir kitabında, özellikleri belli bir kimlik kartına sahip olmadığından dolayı içinde bulunduğu sıkıntıyı dile getirmekte ve zorba İsrail işgalini temsil ettiği müddetçe bu mavi kimlik kartını kabul etmeyeceğini açıklamaktadır.

Kayıp ve şaşkınım ben,
Kimliğimi arıyorum…
Hayır, Mavi renk hoşuma gitmiyor…
Beyaz olmaktan dolayı da sevinmiyorum
Bu bana baskıcı kafaları hatırlatıyor…
Kayıp ve şaşkınım ben,
Ancak ben sürgün de değilim.
Çünkü biliyorum bu cübbenin altında…
Kucaklaşmayı özleyen merhametli bir kalp var
Kaderin bu rastlantısının ardında
Huneyn'den Irak'a kadar bir vatan var…
Şaşkın bu gözlerim…
Bir kimlik ve vatan arıyor…
Maviyi sevmiyor. Ama deniz rengine aşık
Fakat iki zıttın biraraya nasıl geleceğini bilmiyor
Aşk uğruna mübah olur mu her haram…
Sabırda iken başarının anahtarı…[15]

Bir diğer Filistinli kadın yazar Enver Serhân, eserlerinde buna benzer kesitlerle İsrail vatandaşı olmak zorunda kalan Filistinlilerin yaşadıkları hayatı ve yaygınlaşmakta olan Yahudi ırkçılığı sebebi ile çektikleri sıkıntıları tasvir etmiştir.

Yazar, "el-Afâ'î ve't-Tuffah/ Yılanlar ve Elmalar" isimli hikâye dizisindeki "Endişe… Gurbet ve Aşk" isimli hikâyede bu konuyu işliyor.

Söz konusu hikâyede anlatıldığına göre, iki sevgili bir lokantada Yahudi müşterilerin suçlayıcı ve şüpheli bakışları arasında romantik bir ortamda yemek yemektedirler. Birden polis gelir ve lokantada şüpheli bir cismin bulunduğunu ifade eder.

14 Suher Ebû Uaksa Davûd, *Medînetu'r-Rasas,* Ramallah, 2002.
15 Menal Bedrane, *Katru'n-Neda,* Kafr Qara: Huda, 2011, 40.

Enver Serhân, şöyle devam eder: *Bu esnada Annesine olan biteni soran bir kız çocuğunun sesini duydum. Annesi ona İbranice olarak "Şüpheli bir durum (Hıftiş Haşûd) diye cevap veriyordu. Bu kadın kendinden emin ancak anlamlı bir şekilde bana bakarak: Galiba pis Araplardan biri buraya patlayıcı bir paket koymuş, diye devam etti.*[14] *Daha sonra onun yanına başka bir Yahudi yaklaştı ve yapmacık bir nezaketle Of! Ne zaman barış olup bu durumlar son bulacak!" dedi.*[16] *Oysa gözleri tam tersini, yani Bu topraklardaki varlığınız ne zaman son bulacak da biz güven içerisinde yaşayacağız demek istiyordu.* Daha sonra şüpheli paketin müşterilerden birinin lokantada unuttuğu bir bebek bezi paketi olduğu anlaşılır.

Yazar, burada Filistinlilerin Yahudi toplumunda yaşadıkları sıkıntıya dikkat çekmektedir. Zira İsrail toplumu içerisinde Filistin kökenli insan daima şüpheli bir konumdadır ve bir kişi Arap ise ona kolayca terörist gözü ile bakılabilmektedir.

Filistin edebiyatının yaşanmakta olan bu gibi olayları dile getirmede daha bilinçli olduğu anlaşılmaktadır. Onların, İsrail'in bütün gücü ile Arap – Filistin kimliğini yok etmeye çalıştığının bilinci içerisinde oldukları görülmektedir.

Filistinli Kadın yazarlardan biri olan Selâm Abbâsî de, roman kahramanının dili ile şunu söyler: *Bu intifada (2000 yılındaki Aksa İntifadası) açıkça göstermiştir ki; Bu devlet yapısı içerisinde Araplar olarak bulunmamız bizi her geçen gün kan kaybettiğimiz bir savaşın içine sürüklemiş blunmaktadır. Bu savaşta konumumuzu sağlamlaştırmak, kimliğimize bağlı kalmak, varlığımızı muhafaza etmek ve bu şuurun gelecek nesillerin ruhlarında yer edinmesi için istisnai yani tabiatüstü bir güce ihtiyacımız bulunmaktadır.*[17]

II. Bir motif Olarak 48 Rakamı:

Bilindiği gibi, 1948 yılında kaybedilen vatan toprakları, Filistin edebiyat eserlerinin ana konusu olmuştur. Edebiyatçı Nesib Edîb Hüseyin "*Murâvegetu'l-Cudrân* (Aldatma Duvarları)" isimli hikâye kitabında 1948 olaylarını özetle şu sözlerle anlatmaktadır: *1948 senesi, vatan sayfasında önemli bir tarihi içinde barındırmaktadır. 1948, vatanı ve milleti bölen rakamın bizzat kendisidir. Bu rakam, büyük oranda millet evlatlarının bakış açılarını ve davranış biçimlerini etkilemiş, onları özgür olmaktan uzaklaştırmıştır. Zor da olsa bu sene geçmiştir. İnsanlarımızın çoğu kolay olmamakla birlikte eski hayatlarına dönmeye çalışmaktadırlar. Fertlerinden bazılarını kaybetmiş aileler, sahiplerinin terk ettikleri evler, gerçek sahiplerini göçe zorlayan yeni sâkinler…*[18]

16 Envar Serhan, *El'af'â ve't-Tuffah,* Daliyat El-Carmel,11.
17 Salam Abbasî, *Cevrîyye,* Kafr Qara: Hudâ yayınevi ve Neş.201, 64-65.
18 Nasab Adib Hüseyn , *Muraveğetu'l-Cudrân,* Kafr Qara: hüda yayınevi, 2009,127.

Recâ Bekriyye, "*As-Sundûka*" isimli hikâye kitabında yer alan "Felsefetü'l-Ğubar" (Toz Felsefesi) isimli hikâyede; 1948 rakamını ana motif olarak ele alır: Hikâyede öğretmen, öğrencilerden gökyüzü resmi çizmelerini istemektedir. Bunun üzerine sınıfta en arka sırada oturan hikâyenin kahramanı Bâhira, üzerinde toprak olan bir kabir çizer. Sonra onu kahverengi, kırmızı ve yeşil renkleri ile boyar. 48 tane toprak yığını resmeder... Yani 48 tane kabir… Bâhira, hiç düşünmeden 48 tane toprak yığını çizmiş ve onların sayısının 47, 46 veya 49 olmadığını hiç düşünmemiştir[19].

Hikâyenin kahramanı olan kişi, Tel Aviv'de[20] Dezncof caddesinde 48 numaralı yolcu otobüsünü patlatan bir fedaidir."[21] Arkadaşları ile birlikte resim çizerken o, kendi kendine şunları söylüyordu: *Ey kabir çocukları! O fedâî de sizin gibi, benim gibi 1948 rakamından başkasını bilmiyordu.*

Bâhira, Celal ile birlikte bilinçaltından gelen hatıralar denizinde kaybolup gider; Bu hayal denizinde Celal, ona şöyle der: *Onlar bizi 1948 yılında tehcire zorladılar. Biz de onları aynı noktaya getireceğiz. Ey Bâhira! Seninle ancak zaman uzayıp da bir ayın 48 gün sürdüğü bir anda evleneceğiz!* [22]

Romanda İsrailli bir polisin Filistinli anneye sorduğu soruya karşı aldığı cevap, Filistinlilerin yaşadığı fakirliği ve perişanlığı açık bir şekilde ortaya koymaktadır: *Sana söylediği son sevgi cümlesi neydi?" , "1948 rakamını sevdiğim gibi seviyorum seni… Sizin kampta âşıklar sevgililerini bu sözlerle mi severler? Bizim kamp fakirdir efendim. Çünkü erkeklerimiz, sizlerin aşklarını rakamlarla ifade ettiğinizi gördükleri için rakam ifade edemez oldular.. Sen de güzel bir hayali bilirsin: O da "Son dileğin ne?" sorusuna verilen "bir gün hazımsızlık hastalığına yakalanmaktır… der.*

1948 rakamını kadın yazar Rita Odeh'in temennilerinin arasında da görüyoruz. O, *Sundûku'l-Ahlâm* (Düşler Sandığı) adlı hikâyesinde cennete girdiğinde sevgilisinin kendisini kolayca bulabilmesi için posta kutu numarasının 1948 olmasını istemektedir.[23]

Sonuç

Filistin'in elden çıkması ve ardından Filistin Araplarının başına gelen sosyal, siyasi ve ekonomik felaketler, Filistin edebiyatının konularını etkileyen en önemli faktörlerden olup, kişisellikten öte toplumsal ve ulusal bilince yol açmıştır. 1948'de işgal edilen Filistin topraklarında hayatını sürdüren yazarların karakteristik

---

19 Recâ' Bekriyye, *es'-Sundûka* (Beyrut, 2002), 84.
20 Bekriyye, *es-Sundûka* (2002),84.
21 Bekriyye, *es-Sundûka,* (2002),84.
22 Bekriyye, *es-Sundûka,* (2002),84.
23 Ritâ Ûde, *Yevmiyyatu Gacriyyetin Âşike, Vemdatun ş'irîyye,* Kahire, 2001, 88.

özellikleri vardır. Yazdıkları, ayrımcılığa ve suçlamaya maruz kalan Filistinlilerin yaşamlarından bazı kesitlerdir. Onlar, İsraillilerin gözünde Filistin köklerine bağlı düşman Araplardır; Filistinliler nazarında ise suçlu ve işbirlikçi kimselerdir. Filistinli yazarlar, işte böylesine karmaşık imajlarını ve kendi kimliklerini ortaya çıkarmak için kalemlerini kullanmaktadırlar.

Yukarıda yazarların dile getirmiş oldukları tasvirler, Filistin sorununu değişik boyutlarıyla gündeme getirme konusunda geleneksel çizgiyi kırmakta, Filistinli erkek ve kadın yazarlarının duygu ve düşüncelerini ortaya koymaktadır. Onlar, eserlerinde kendisine hükmeden ve ona birtakım hayat tarzlarını dayatan çok çeşitli faktörlerin ayrıntılarını gerçeğe uygun bir şekilde aktarmaktadırlar.

Bize göre, Filistin yazarları, verdikleri eserler ile İsrail'in Arap dili ile ilgili bağı olan her şeyi silmeyi hedefleyen politikalarını akâmete uğratmakta başarılı olmuşlardır.

Onlar, Filistinlilerin işgal sonucu kendi vatanlarında yaşamak zorunda kaldıkları psikolojik yabancılaşma hallerini, endişelerini ve travmalarını dile getirmişlerdir. Böylelikle modern tekniklere dayanarak kendileri ile Yahudi yazarlar arasındaki ırkçılık ve ayrımcılık göstergelerini ustaca eserlerinde işlemişlerdir.

İstikrarsız siyasi durumdan kaynaklanan çifte standart ve çelişkilerle dolu olan yaşam biçimi, onların uykusunu kaçırmıştır. Yazarlar, Filistin ve Arap kimliğini kaybettirmeye ve silmeye çalışan girişimleri fark etmişler; Yazdıkları ve ele aldıkları konular, işgalin bilincinde olduklarına dair birer manifesto niteliğinde ortaya çıkmıştır. Bunu yaparken de karmaşık ve kaybolmuş kimliklerini ortaya çıkarmak için yine kendi dil ve edebiyatlarını ustaca kullanmışlar ve bunda da başarılı olmuşlardır.

Bu makalede Filistinli kimliği ve imajı ile ilgili içerden ve dışardan bakış açıları bir araya getirilmiş, onların edebiyata yansımaları ele alınmıştır. Sonuçta Filistin meselesinin detayına inilmesi gerektiği görülmüştür. Çünkü Türk kültürü ile Filistin kültürü büyük oranda örtüşmektedir. Duygu ve düşüncede büyük birliktelikler söz konusudur. Tarihi birliktelik de bu konuya yaklaşımda etkili olmuş olmalıdır.

Kaynakça

Dorit Gottesfeld: " Recâ Bekrîyye: *el-Mer'etu Te'îşu'l-Kiste'l-Ekbere min Hayâtiha Meşru'a Mu'ânâtin*", el-Cebhe web sitesi. http://aljabha.org/?i=33879.

Enver Serhan, *el-Efâ'î ve't-Tuffah* (Daliyatu'l-Carmel).

Habîb Bûles, *Er-Rihletu'r-Râbia, Dirâsât ve Nakd* (Nasıra: Dâru'n-Nahda, 2010).

İbrahim Tâhâ, *The Palestinian Novel: A communication Stu*dy (London: Routlefge Curson, 2002).

Mahmûd Abbasî, *Tatavvuru'r-Rivaye ve'l-Kissati'l-Kasîretti fi'l-Edebi'l-Arabî fi İsrâîl* (Hayfa: Mektebetü Kulli Şey, 1998).

Mahmûd Ganaîm, el-Medâru's-Sa'b: *Rihletu'l-Kisseti'l-Filistînîyye fî İsrâîl* .(Hayfa, Karmel Nşr. 1995).

Maysun Asadî, *Musellesu Tûti'l-Arz,*(Kafr Qara: Dâru'l-Hudâ, 2014).

Menal Bedrane, *Katru'n-Neda* (Kafr Qara: Dâru'l-Hudâ, 2011).

Nesib Edîb Hüseyn, *Muraveğetu'l-Cudrân,* (Kafr Qara: Dâru'l-Hudâ, Zahâlika, 2009).

Nebîh el-Kâsım, *el-Hareketu'ş-Şi'rîyyetu'l-Filistînîyye fî Bilâdinâ* (Dâru'l-Hudâ, 2003).

Ömer Atîk, "*Te'sîru'l-Mustalahi'l-İ'lamîyyi'l-İsrâîlî ale'l-Huvîyyeti's-Sakafîyyeti'l-Filistînîyye" Fî Kadâye'l-Mustalahin'Nakdî ve'l-Belagî ve'l-Âruzi ve'l-İ'lamî* (Amman: Dâru Cerîr, 2014).

Rajaa' Bakriyyeh, "*İmraat al-Risalah*" (Beyrut: Dâru'l-Âdâb, 2007).

Recâ' Bekriyye, *es-Sundûka* (Beyrut: El-Muessesetu'l-Arabiyye li'd-Dirasati ve'n-Neşr, 2002).

Rawyah Burbâra: *Min meşîeti Cesedin* (Kafr Qara: Dâru'l-Hudâ, 2008).

Ritâ Ûde,*Yevmiyyatu Gacriyyetin Âşike, Vemdatun ş'irîyye* (Kahire: Merkezu'l-Hadareti'l-Arabiyye,2001).

Selâm Abbâsî, *Cevrîyye,*(Kafr Qara: Dâru'l-Hudâ, 2011).

Samîh Mes'ûd, "*İmreetu'r-Risâle li'r-Rivâyeti'l-Filistînîyye Recâ Bekriyye: Lemesât alâ Evtâri'l-Vatan*", el-Cebhe web sitesi. 16.11.2007. http://aljabha.org/index.asp?i=30373

Samîh Muhsin, "*İmreetu'r-Risâle li'r-Rivâye vet'-Teşkîlîyyetu'l-Filistînîyye* Recâ' Bekrîyye*: Musteveyât Muteaddide fi Kirâeti'n-Nass*", el-Musakkaf web sitesi, http://almothaqaf.com/index.php/readings/87322.html

Suher Abu Uaksa Davûd, *Medînetu'r-Rasas* (Ramallah, 2002).

Ziyâd Hudâş, "İmre'etu'r-Risâle Rivâye Filistîniyye, Dunyâ' el-Vatan web sitesi. 19.11.2006 http://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2006/11/19/ 63688.html